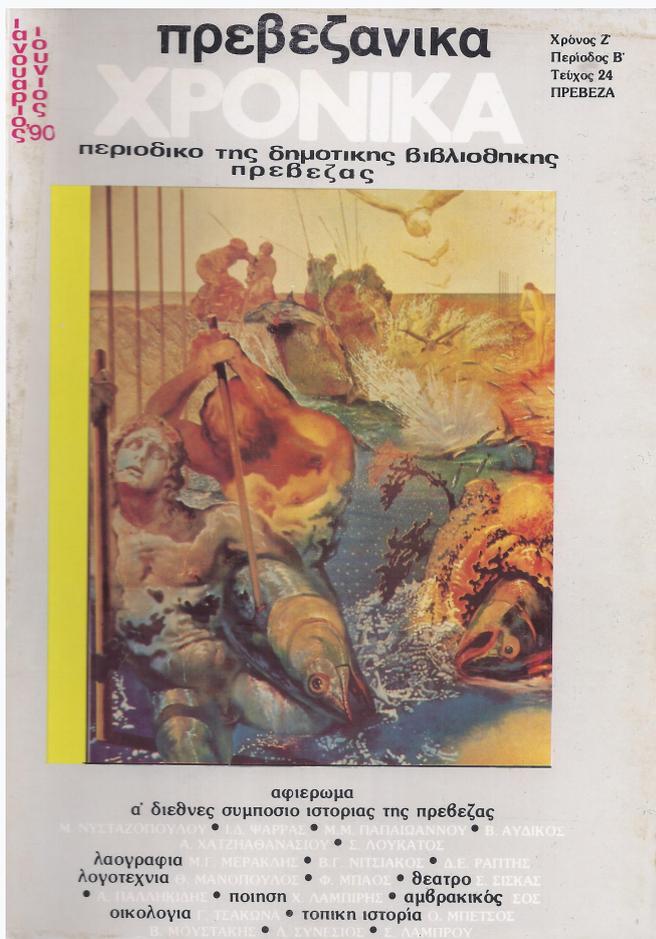

Πρεβεζάνικα Χρονικά

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 23ο (Δεκέμβριος 1989-Ιούνιος 1990)

Η αποτύπωση των ιστορικών και κοινωνικών γεγονότων στην ονοματοθεσία των οδών της Πρέβεζας

Βαγγέλης Αυδίκος

doi: [10.12681/prch.41381](https://doi.org/10.12681/prch.41381)

Copyright © 2025, Βαγγέλης Αυδίκος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αυδίκος Β. (2025). Η αποτύπωση των ιστορικών και κοινωνικών γεγονότων στην ονοματοθεσία των οδών της Πρέβεζας. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, 49–70. <https://doi.org/10.12681/prch.41381>

Βαγγέλης Αυδίκος

Φιλολόγος - Μεταπτυχιακός υπότροφος
I.K.Y στη λαογραφία

η αποτύπωση των ιστορικών και κοινωνικών γεγονότων στην ονοματοθεσία των οδών της Π ρ έ β ε ζ α ς

1. Η λαογραφία και ο χώρος

Και μόνο με βάση τα ονόματα των δρόμων της πόλης, θα μπορούσε κανείς να ξαναστήσει την ιστορία της πόλης, τους δρόμους της, τις στιγμές της και την κοινωνικο-φυσική της σύνθεση»¹. Η άποψη αυτή του Francois Barthe είναι αυτονόητη αλλά ξαφνιάζει, τουλάχιστον εμένα. Το ξάφνιασμα έχει σχέση όχι τόσο με την ορθότητα της άποψης, όσο με την παρατήρηση πως στην Ελλάδα δεν έχουν ασχοληθεί οι επιστήμονες με το θέμα αυτό.

Η ονοματοθεσία των οδών είναι αστικό φαινόμενο, παράγωγο δηλαδή της οργάνωσης του αστικού χώρου και αποτελεί προϊόν συνθετότερων σχέσεων, που αναπτύσσονται στην πόλη. Είναι ένας τρόπος να «κάνουμε ορατό το σύνολο του περιβάλλοντος»². Υποδηλώνει την αποπροσω-

ποποίηση των σχέσεων στον αστικό χώρο και εμφανίζεται σε ευρύ φάσμα, όταν ο αστικός χώρος αποκτά υπηρεσίες, που απαιτούν κάποια μορφή σημειολογίας, για την επικοινωνία ανάμεσα στις δημόσιες υπηρεσίες και τους κατοίκους της πόλης.

Η ονοματοθεσία λοιπόν των οδών αποτελεί συστατικό στοιχείο της ιστορίας της πόλης, η οποία «είναι η ιστορία των ανθρώπων της, των σπιτιών της και των χώρων της. Η πολεοδομία, η αρχιτεκτονική, το χρώμα είναι κι αυτά μέρη του ιστορικού της ρόλου-σημάδια της ηλικίας της»³. Η πόλη είναι ένα σύστημα σημείων και ως τέτοιο μας παρέχει τη δυνατότητα να το διαβάσουμε⁴. Η πόλη είναι προβολή της κοινωνίας πάνω στο έδαφος (Lefebvre, 1977, 75). «Στο ιδιότυπο επίπεδο, η πόλη μπορεί να προσεταιρισθεί υπάρχουσες σημασίες: πολιτικές, δρυσκευτικές, φιλοσοφι-

1. Μανώλης Παπαδολαμπάκης, *Επικοινωνία και κοινότητα στην πόλη*. Εκδόσεις «Παρατηρητής», Θεσσαλονίκη 1978, σ. 124.

2. Βαγγέλης Πανταζής, *Χάρτες και ιδεολογίες*. Εκδόσεις «Κάλβος», Αθήνα 1989, σ. 137.

3. Βάσιος Τσοκόπουλος, *Πειραιάς, 1835-1870*.

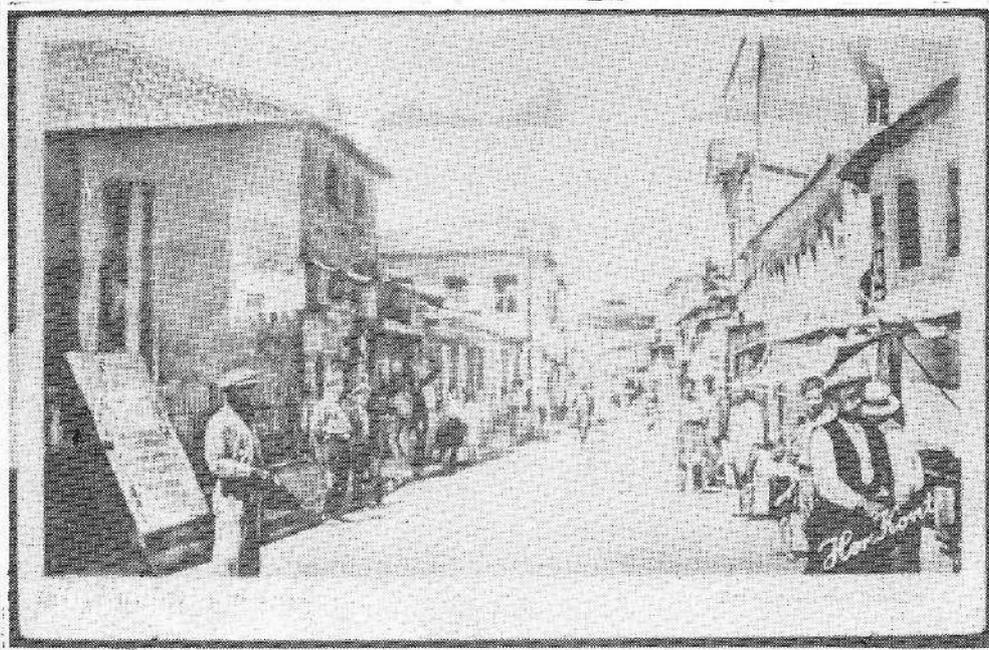
Εισαγωγή στην Ιστορία του Ελληνικού Μάντιστερ. Εκδόσεις «Κατσανιώτη», Αθήνα 1984, σ. 17.

4. Henry Lefebvre, *Δικαίωμα στην Πόλη. Χώρος και Πολιτική*, μετάφραση Πάνου Τουρνικιώτη-Κλώνι Λωράν. Εκδόσεις «Παπαζήση», Αθήνα 1977, σ. 74.

κές. Τις ιδιοποιείται για να τις προσφέρει, να τις εκθέσει μέσω-ή με τη φωνή των κτιρίων, των μνημείων αλλά και των δρόμων ή των πλατειών, των κενών χώρων. Ακόμη, με την αυθόρμητη θεατροποίηση των συναντήσεων που συμβαίνουν εκεί, δίχως να ξεχνάμε βέβαια τις γιορτές, τις τελετές»⁵.

Η ονοματοθεσία των οδών συνεπώς εντάσσεται στον πολιτισμό της πόλης και πρέπει να αντιμετωπίζεται ως αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας της. Είναι ένα κλειδί για την ερμηνεία τόσο της μικροκοινωνίας της πόλης όσο και των σχέσεων με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (κράτος) και του τρόπου, που συναρδρώνεται η μικροκοινωνία με την κοινωνία.

Ως τώρα όμως η σημασία της ονοματοθεσίας για τη μελέτη της πόλης και του πολιτισμού της έχει αγνοηθεί. Η πόλη αντιμετωπίστηκε⁶ από τις επιστήμες του ανθρώπου είτε ως κτισμένο περιβάλλον (πολεοδομία, αρχιτεκτονική), είτε ως κοινωνία-κοινωνικοί δεσμοί (κοινωνιολογία, κοινωνική ανθρωπολογία, λαογραφία). Η προσοχή των επιστημόνων επικεντρώθηκε στη σχέση του χώρου με την οικονομία (γεωγραφία, οικονομία) και το εποικοδόμημα αυτής της σχέσης. Η ονοματοθεσία, παρόλα αυτά, δε θεωρήθηκε στοιχείο του εποικοδομήματος. Τους ειδικούς απασχόλησαν οι οδικές αρτηρίες ως παράγοντες δημιουργίας πόλεων⁷, όπου υ-

5. Henry Lefebvre, ό.π., σ. 81.

6. Για τον τρόπο αντιμετώπισης της πόλης από τους επιστήμονες βλ: Μιχ. Μερακλής, «Αστική Λαογραφία». Δελτίο της Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Ιδρυτής: Σχολή Μωραΐτη, 3(1979), σσ. 11-13. Βίλμα Χαστάογλου, Κοινωνικές θεωρίες για τον αστικό χώρο: Κριτική ανάλυση. Εκδόσεις «Παρατηρητής», Θεσσαλονίκη 1982. Γιώργος Τσουγιόπουλος, Το ελληνικό αστικό κέντρο. Μέρος Πρώτο: Μεθοδολογική προσέγγιση. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1984, σσ. 13-15. Βάσιας Τσοκόπουλος, ό.π. Richard G. Fox,

Urban Anthropology. Cities in their Cultural Settings. Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey 1977, σσ. 1-2. Richard Basham, *Urban Anthropology. The Cross-Cultural Study of Complex Societies*, Mayfield Publishing Company, Palo Alto, Cal. 1978, σσ. 21-26.

7. Ο F. braudel παρατηρεί ότι η Μεσογειακή πόλη δημιουργεί δρόμους και δημιουργείται απ' αυτούς Fernand Braudel, *The Mediterranean (and the Mediterranean World in the Age of Philip II)*, vol. I, Collins, London 1972, σ. 277.

πήρχαν αρτηρίες, και όχι ως οδοί, που καταγράφουν τα ιστορικά, κοινωνικά και λαογραφικά δρώμενα.

Στην Ελλάδα η μελέτη της πόλης εξακολουθεί να αποτελεί επιστημονικό ζητούμενο. Αν εξαιρέσουμε τους αρχιτέκτονες, όλοι σχεδόν οι άλλοι επιστήμονες παρακολούθησαν από μακριά την εξέλιξη της πόλης και μόνο τα τελευταία μεταπολεμικά χρόνια έγιναν προσπάθειες να μετακινηθούν σ' αυτήν κι αυτό, για να μελετήσουν το φαινόμενο της αστικοποίησης.

Η λαογραφία, παρά την αντίθετη εντύπωση, αρκετά νωρίς μπήκε στην πόλη. Ο Λουκάτος θεωρεί την Αστική Λαογραφία αναμφισβήτητο γεγονός⁸. Σ' αυτή την κατεύθυνση περιλαμβάνει στο δεματολόγιο της λαογραφίας (ΤΜΗΜΑ Α ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ) την κατηγορία «Επιγραφές επαγγελματών και καταστημάτων»⁹ με την ένδειξη, σε παρένθεση, Αστική Λαογραφία. Δεν υπάρχει όμως αναφορά στην ονοματοθεσία. Ο ίδιος θεωρούσε ότι «σημασία λαογραφική έχουν και οι απλές λέξεις, όσες έχουν λαογραφική οντότητα. Είναι όροι ή ονόματα λαϊκών δεσμών, βιωμάτων και δοξασιών, που γεμίζουν με λαογραφική βιολογία την ανθρώπινη ζωή»¹⁰. Ο Λουκάτος δεν κάνει ρητή αναφορά στην ονοματοθεσία. Θα μπορούσε όμως να διακινδυνεύουμε την άποψη ότι στο πλαίσιο των παραπάνω απόψεων θα υιοθετούσε

την ονοματοθεσία ως μέρος της κατηγορίας Λαογραφικές λέξεις και ονόματα, που ο ίδιος ονομάζει Γλωσσική Λαογραφία.

Οι νεότεροι λαογράφοι εξακολουθούν να μην εντάσσουν την ονοματοθεσία στο δεματολόγιο της λαογραφίας. Προχωρούν βέβαια παρακάτω περιλαμβάνοντας το χώρο ως αυτόνομο αντικείμενο της λαογραφίας. Η Κυριακίδου ασχολήθηκε με τη συγκρότηση και λειτουργία του παραδοσιακού χώρου¹¹. Ο Μερακλής πηγαίνει πιο πέρα. Στην πρότασή του για σύνταξη λαογραφικού δεματολογίου κατατάσσει την τοπογραφία στη γενική κατηγορία Κοινωνική Συγκρότηση¹². Ενδιαφέρεται, πέρα από το δεδομένο φιλολογικό ενδιαφέρον, να ανιχνεύσει το ιστορικό και κοινωνικό υπόβαθρο, «αφού ο άνθρωπος, που διαβάζει το φυσικό του περιβάλλον, κατά κάποιο τρόπο το «γράφει» κιόλας, και μάλιστα πολλαπλά. Η τοπογραφία είναι και χρονογραφία»¹³.

Η θέση αυτή του Μερακλή για την τοπογραφία θεωρητικοποιεί τη σχέση του χώρου με το χρόνο και αποτελεί στέρεη βάση για τη διεύρυνση της τοπογραφίας με την ονοματοθεσία «Γι' αυτό και η τοπογραφία μιας πολιτείας με τις γειτονίες, τα τοπωνύμια και τις ξεχωριστές της γωνιές λαβαίνει μια πλατύτερη διάσταση σε συνάρτηση με τη μελέτη της ιστορίας και των μνημείων της»¹⁴.

8. Δημήτριος Σ. Λουκάτος, *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1978, σ. 295.

9. Δημήτριος Σ. Λουκάτος, *ό.π.*, σσ. 159-160.

10. Δημήτριος Σ. Λουκάτος, *ό.π.*, σ. 158.

11. Άλκης Κυριακίδου-Νέστορος, «Σημάδια του τόπου ή η λογική του ελληνικού τοπίου», στο βιβλίο της Λαογραφικά Μελετήματα. Εκδόσεις «Νέα Σύνο-

ρα», Αθήνα 1979, σσ. 15-40.

12. Μιχάλης Γ. Μερακλής, *Ελληνική Λαογραφία. Α. Κοινωνική Συγκρότηση*. Εκδόσεις «Οδυσσεύς», Αθήνα 1984, σ. 12.

13. Μιχάλης Γ. Μερακλής, *ό.π.*, σ. 17.

14. Φωτίου Λίτσα, Κορώνη, *Η προσωπογραφία μιας πολιτείας*, Αθήνα 1983, σ. 32.

2. Η πρόσληψη των πολιτικών και κοινωνικών γεγονότων στην Πρέβεζα

Η παρούσα ανακοίνωση είναι αποτέλεσμα της παρώδησής μου από τον καθηγήτη Μερακλή να ασχοληθώ με το θέμα αυτό. Η παρώδηση έγινε απόφαση, όταν, μάχνοντας για άλλα στοιχεία στα δημοτολόγια του δήμου Πρέβεζας, «έπεσα» σε τρεις αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου: οι δύο αφορούσαν τον Εθνικό Διχασμό και τον τρόπο που διαπέρασε την πρεβεζάνικη κοινωνία. Η τρίτη απόφαση σχετιζόταν με την απόφαση να δοθεί το όνομα του ποιητή Κ.Γ. Καρυωτάκη σε οδό της Πρέβεζας.

Στις 12 Δεκεμβρίου 1916 λοιπόν το δημοτικό συμβούλιο Πρέβεζας συνδρίασε με αντικείμενο τα «Νοεμβριανά» γεγονότα της Αθήνας και πήρε μερικές αποφάσεις, που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για το θέμα μας. Να, το πρακτικό της συνεδρίασης:

«Ο κ. Δήμαρχος λέγει ότι κατόπιν της απολαλυφθείσης στιγμής συνωμοσίας κατά της πατρίδος και της Α.Μ. του βασιλέως ημών Κωνσταντίνου υπό του επαναστάτου Ελευθερίου Βενιζέλου, όστις επιλήσμων γενόμενος των προς την Πατρίδα και τον Βασιλέα καθηκόντων του εβουλεύθη και συνώμοσε και της Α.Μ. του δαφνοστεφούς Βασιλέως ημών και κατόπιν των διαδραματισθέντων εν Αθήναις αιματηρών γεγονότων κατά την 18 και 19 Νοεμβρίου ε.ε. φρονεί ότι επιβάλλεται εις το Δημ. Συμβούλιον Πρεβέζης να αποκηρύξη τον Ελ Βενιζέλον ως προδότην της Πατρίδος και του Βασιλέως.

Το Συμβούλιον μετά τα λεχθέντα, παραδεχόμενον την πρότασιν του κ. Δημάρχου και εκφράζον και την ομόφωνον γνώ-

μην των συνδημοτών του.

Αποφαίνεται ομοφώνως και γυφίζει

1. Επειδή ο Ε. Βενιζέλος εγένετο επιλήσμων των προς την πατρίδα και τον Βασιλέα καθηκόντων του, χαρακτηρίζει τούτον ως προδότην της Πατρίδος και ως τοιούτον τον αποκηρύσσει αυτόν και μετονομάζει την οδόν Ελευθερίου Βενιζέλου εις οδόν 21ης Οκτωβρίου 1912, ημέραν απελευθερώσεως της πόλεως υπό του γενναίου και ενδόξου Ελληνικού Στρατού και διαδηλοί την προς το καθεστώς πλήρη και τελείαν αυτού πίστιν και διατρανοί την προς την Α.Μ. τον Βασιλέα Κωνσταντίνον μεγίστην αυτού ευλάβειαν, αφοσίωσιν και λατρείαν (...).

3. Ακολούθως ο κ. Δήμαρχος ανακοινοί εις το Συμβούλιον ότι πρωτοβουλία του κ. Νομάρχου Πρεβέζης συνέστη ενταύθα δωδεκαμελής επιτροπή υπό την προεδρίαν του Σεβ. Μητροπολίτου Νικοπόλεως Πρεβέζης (...), ήτις θέλει να αναλάβη την περιθαλψιν των απόρων οικογενειών των συνδημοτών μας, αίτινες λόγω του παρατεινομένου αποκλεισμού (...)¹⁵.

Ο γαλλικός στρατός κάνει απόβασιν στην Αθήνα το Νοέμβριον του 1916, για να πιέσει το βασιλιά Κωνσταντίνο και στη συνέχεια αποκλείει τα δυτικά παράλια της Ελλάδας¹⁶. Τα γεγονότα αυτά έχουν την αντανάκλασίν τους στην πόλη της Πρέβεζας με την παραπάνω απόφαση του δημοτικού συμβουλίου της πόλης. Να σημειωθεί, με την ευκαιρία, ότι η Πρέβεζα ανήκε στο καθεστώς του βασιλιά Κωνσταντίνου, προς το οποίο «διαδηλοί την πλήρη και τελείαν αυτού πίστιν»¹⁷. Η έκφραση της πίστις προς

15. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 42(12.12.1916).

16. Γεώργιος Λεονταρίτης, «Οι συμφωνίες

Κωνσταντίνου-Μπεναζέ. Τα Νοεμβριανά». Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, 15(1980), σσ. 41-42.

17. Γιώργος Λεονταρίτης, ό.π.

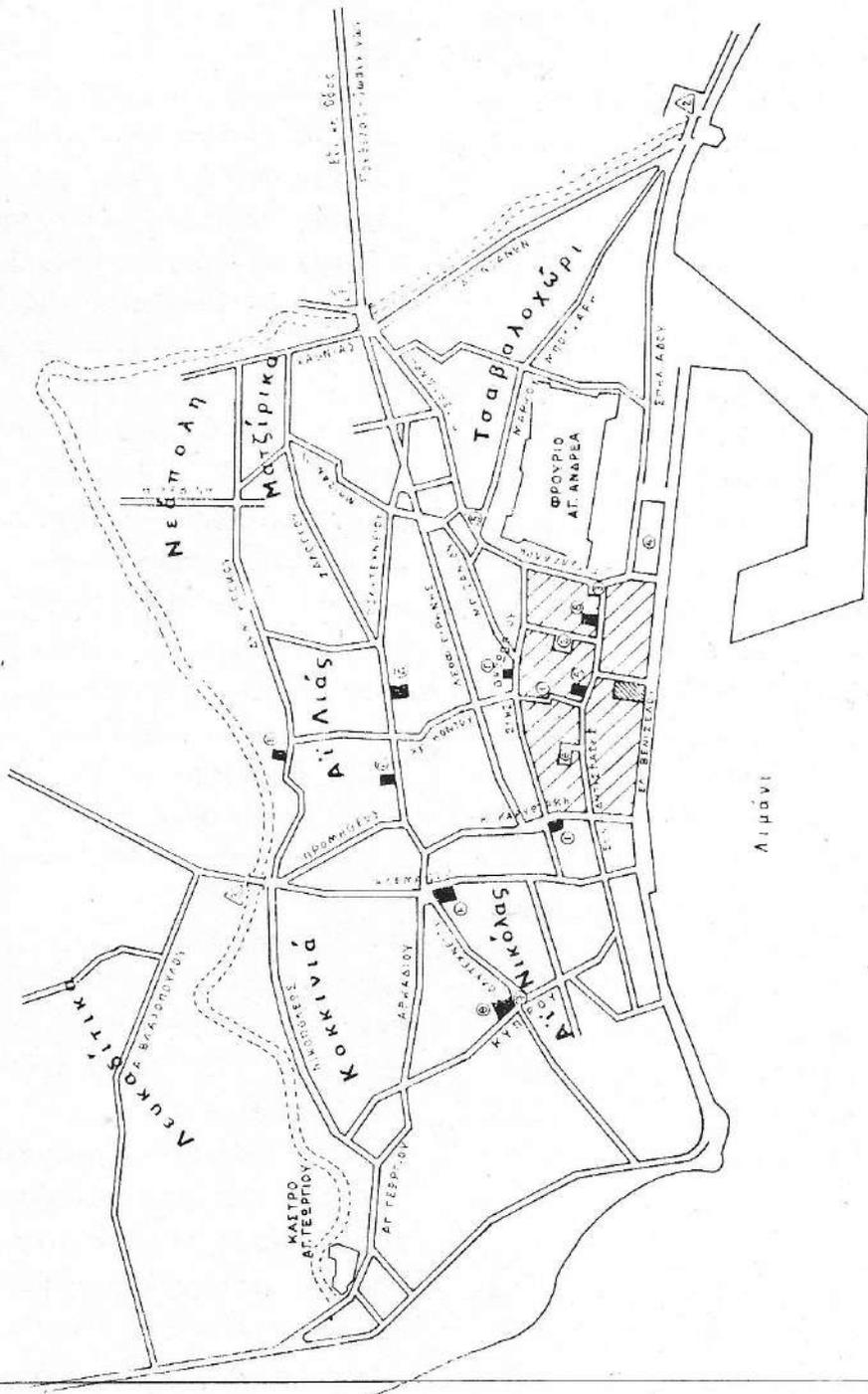
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

τάφος (καλυμμένη)

κεντρικός πυρήνας

- 1 Ιαϊταν Πάζαρ
- 2 πλατεία Γ. Σέφερη
- 3 πλατεία Α. Μπαλκου
- 4 πλατεία Ανδρούτσου
- 5 Χανια - Νέασελη
- 6 πλατεία Θ. Παπαφωφού
- 7 πλατεία Α. Παταλιανού
- 8 Ι.Ν. Αγ. Χαράλαμπος
- 9 Ι.Ν. Παναγίας
- 10 Ι.Ν. Αγ. Αθανασίου
- 11 Ι.Ν. Αγ. Βασίλειου
- 12 Ι.Ν. Προφήτη Ηλία
- 13 Ι.Ν. Αγ. Παρασκευής
- 14 Ι.Ν. Αγ. Κωνσταντίνου
- 15 Ι.Ν. Αγ. Νικόλαου
- 16 Ι.Ν. Αγ. Ιωάννη
- 17 Πόρτα Μεσινιά (Φάρος)
- 18 Πόρτα Βρυσούλας
- 19 Πόρτα Αι Λιά

το καδεστώς και της ευλάβειας και αφοσίωσης προς το βασιλιά υλοποιήθηκε, εκτός των άλλων, με την μετονομασία της οδού Ελευθερίου Βενιζέλου. Το όνομα έφερε η οδός, που άρχιζε από την κεντρική αγορά, διέσχισε το Σαϊτάν Παζάρ και κατέληγε στον προφήτη Ηλία. Η κεντρική αγορά έφερε το όνομα του βασιλιά Κωνσταντίνου (Κωνσταντίνου Ελευθερωτού) και έτσι υπήρχε πρωύτερα μία μορφή συνύπαρξης ανάμεσα στους δύο ανώτερους παράγοντες της ελληνικής πολιτείας. Το δημοτικό συμβούλιο με την απόφασή του αποβάλλει το Βενιζέλο από την πόλη και διασπά την ενότητα των δύο πολιτειακών παραγόντων. Στην τιμητική δέση του τοποθετεί την ημέρα της απελευθέρωσης της Πρέβεζας από τους Τούρκους (21ης Οκτωβρίου).

Στο μεταξύ η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα άλλαξε. Οι σύμμαχοι ανάγκασαν τον Κωνσταντίνο να παραιτηθεί και τον Ιούνιο του 1917 ο Βενιζέλος σχημάτισε κυβέρνηση στην Αθήνα. Παράλληλα η Ιταλία είχε βλέψεις να επικτείνει την κυριαρχία της στην Ήπειρο. Τον κίνδυνο αυτό απέτρεψε ο γαλλικός στρατός, που αποβιβάστηκε στην Πρέβεζα¹⁸. Μετά από αυτά, η νέα δημοτική αρχή, φιλικά προσκείμενη στο Βενιζέλο, συνδρίασε και πήρε τις παρακάτω αποφάσεις: «1ον Το Συμβούλιον λαβόν γνώσιν των πρακτικών (...) της 12ης Δεκεμβρίου 1916 εκτάκτου συνεδριάσεως του Δημοτικού Συμβουλίου Πρεβέζης αποκηρύσσοντα ως προδότην της Πατρίδος και του Βασιλέως τον Ελευθέριον Βενιζέλον, γενομένης συζητήσεως παραδέχεται την πρότασιν του κ. Δημάρχου και διερμηνεύον το φρόνημα των συμπολιτών του

18. Για το δέμα αυτό βλ. Γιώργο Μουστάκη, «Οι Ιταλοί στην Ήπειρο το έτος 1917. Γεγονότα στην Πρέβεζα», Πρεβεζάνικα Χρονικά, 19-20 (1988), σσ. 11-19.

Αποφαίνεται ομοφώνως και υψίζει

Επειδή το τοιούτον αποτελεί ηδικήν κατάπτωσιν και επονεϊδιστον ατιμίαν κατασπιλώσασαν την τιμήν της πόλεως μας, αποδοκιμάζει μετ' αγανακτήσεως¹ και σιγματίζει ως κακοήδη και εγκληματικήν την γενομένην αποκήρυξιν του τότε Δημοτικού Συμβουλίου απαρτιζομένου εκτός του Δημάρχου υπό τριών μόνον μελών ορμηθέντων εις την ανόσιον και βδελυράν ταύτην πράξιν από μίσους κατά του Ελευθερίου Βενιζέλου και ιδιοτελείας αναθεματίζει την αντεθνικήν και προδοτικήν πολιτείαν της τυραννίδος ολιγαρχίας και διατρανοί την άκραν εμπιστοσύνην και αφοσίωσίν του προτον Μεγαλοϊδεάτην και Μεγαλεπίβουλον αρχηγόν του κόμματος των Φιλευθέρων κ. Ευλευθέριον Βενιζέλον παρ' ου και μόνον αποδέχεται την τελείαν πραγματοποίησιν των εθνικών πόθων (...).

4ον. Το Συμβούλιον, κατόπιν προτάσεως του κ. Δημάρχου, ότι, έτε κατά Ιούνιον ε.ε. αι πολιτικάι ελευθερίαί του λαού της Πρεβέζης ηπειλούντο υπό της Ιταλικής κατοχής, τα γενναία τέκνα της σημαιοφόρου των ανθρωπίνων διακαιωμάτων κραταιάς Γαλλικής Δημοκρατίας, της Προστάτιδος και φίλης ταύτης της Ελλάδος, προέβαλον υπερασπισταί των ουτοσί απειλουμένων φόρον ευγνωμοσύνης

Αποφαίνεται ομοφώνως και υψίζει

Α. Να δοθή, ευγνωμοσύνης ένεκεν εις την λεωφόρον της πόλεως μας, την αρχομένην από του Διοικητηρίου και καταλήγουσαν εις την Μεσαίαν Πύλην το όνομα «Λεωφόρος Γαλλίας» (...).

5ον. Το Συμβούλιον ακούσαν του κ. Δημάρχου εκδέσαντος ότι, ενώ από στιγμής εις στιγμήν ανεμένοντο και ενταύθα Ιταλοί, όπως συμπληρώσουν τας κατακτητικάς αυτών επί της Ηπείρου βλέψεις και γενικήν αδυμία και απελπισία εκράτουν παρά τω

Λαώ Πρεβέζης, αποφασισμένω ν' αμυνθή μέχρις εσχάτων προς απόκρουσιν της απειλούμενης κατοχής, το ευχάριστον και σωτήριο γεγονός της καταλήγειος της Πρεβέζης υπό της ευγενούς Γαλλίας και του Στρατού της Εθνικής Αμύνης και η προσχώρησις ημών εις το εθνικόν κίνημα έσωσαν αυτήν από την Ιταλικήν κατοχήν. Επειδή ουδενός μπορεί να διαφεύγει ότι εις τας ενεργείας (...) της Εθνικής και Πατριωτικής «τριανδρίας» οφείλεται η σωτηρία της ιδιαίτερας ημών Πατρίδος, και όπως εκτίση φόρον ευγνωμοσύνης προς τους αποτελούντας την τριανδρίαν ενδόξους άνδρας κ.κ. Ελευθέριον Βενιζέλον, Πρωθυπουργόν, Παύλον Κουντουριώτην, Ναύαρχον και Παναγιώτην Δαγκλήν, Στρατηγόν υπήίζει ομοφώνως

Α. Να μετονομασθώσιν:

α. Η οδός του εκπτώτου βασιλέως Κωνσταντίνου αρχομένη από της Πύλης του φρουρίου «άγιος ανδρέας» διασχίζουσα την κεντρικήν αγοράν και τελευτώσα εις Παλιοσάραγα «οδός Ελευθερίου Βενιζέλου».

β. Η οδός η φέρουσα πρότερον μεν το όνομα του Ελευθερίου Βενιζέλου και μετά τα Νοεμβριανά αίσχη μετονομασθείσα οδός της 21ης Οκτωβρίου η αρχομένη από της οικίας Βολφ και διασχίζουσα την αγοράν «Σαϊτάν Παζάρ» και καταλήγουσα εις τον Ναόν του Προφήτου Ηλίου, «οδός Παναγιώτου Δαγκλή Στρατηγού» και

γ. Η οδός πρώην Πριγκιπίσσης Μαρίας η αρχομένη από της οικίας Γ. Ποταμιάνου και καταλήγουσα εις τον τεκέ Ομέρ Πασά «οδός Παύλου Κουντουριώτη Ναύαρχου (...)»¹⁹

Οι οδοί λοιπόν της Πρέβεζας φιλοξενούν τους Φιλελεύθερους ένα χρόνο μετά τους φιλοβασιλικούς. Πάνω τους καταγράφεται η σφοδρή κομματική και ιδεολογική σύγκρουση, που σπάραζε την Ελλάδα στις πρώτες δεκαετίες του 20 ου αιώνα. Οι αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου Πρέβεζας αντανακλούν τον τρόπο πρόσληψης από το λαό των κυρίαρχων αντιθέσεων της ελληνικής κοινωνίας, καθώς και των εξωτερικών διακρατικών σχέσεων του ελληνικού κράτους. Η βασική μορφή πρόσληψης ήταν η μετονομασία των οδών με ονόματα, που σηματοδοτούσαν την κατάφαση και κυρίως την αφοσίωση και προσήλωση σε κάποιες ιδεολογικές και πολιτικές αρχές. Η μετονομασία δεν αποτελούσε μόνο μία διαδικασία τιμής προς μερικά πρόσωπα, που αποδειγμένα διάδραμάτισαν σημαντικό ρόλο σε διάφορες μορφές ζωής του έθνους ή της πόλης. Αντίθετα ήταν ο βασικός τρόπος να εκδηλώσουν τις πεποιθήσεις τους. Γινόταν μάλιστα με τόσο απόλυτο και δορυβώδη τρόπο, ώστε δίνει την εντύπωση ότι προσπαθούν να πείσουν κάποιους για την προσήλωσή τους.

Στα παραπάνω πλαίσια το δημοτικό συμβούλιο Πρέβεζας πήρε την απόφαση να ονομάσει μία κεντρική οδική αρτηρία της Πρέβεζας σε οδό Γαλλίας. Πρόκειται για την οδό, που συνέδεε το λιμάνι της Πρέβεζας με την ύπαιθρο του νομού και την υπόλοιπη Ήπειρο, αφού πρώτα περνούσε από τη Μεσαία Πύλη, που ήταν και η κυριότερη της πόλης. Ίσως η επιλογή της συγκεκριμένης οδού εμπεριέχει συμβολικό χαρακτήρα. Η φίλη χώρα, η προστάτιδα της Ελλάδας αποτυπώνεται σε μία οδό που συνδέει την Πρέβεζα με όλη την Ήπειρο, και δηλώνει παρών στα εσωτερικά της χώρας μας.

Η απόφαση για τη Γαλλία προηγείται.

19. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 14(7.8.1917).

Ακολουθεί μετά η τριανδρία της Εθνικής Άμυνας, οι ηγέτες του Βενιζελισμού. Πριν από ένα χρόνο αποβλήθηκε από την πόλη ο Βενιζέλος. Τώρα επιστρέφει πανηγυρικά και μάλιστα σε σημαντικότερη οδό, εκτοπίζοντας τον αντίπαλό του βασιλιά Κωνσταντίνο. Το όνομα του Βενιζέλου δίνεται στην κεντρική αγορά, που πρωτύτερα έφερε το όνομα του βασιλιά. Ο Βενιζέλος έτσι δεσπόζει στη δεύτερη σε σπουδαιότητα οδό της πόλης, που ήταν παράλληλη και πολύ κοντά στον πνεύμονα της πόλης, την παραλιακή οδό. Στην κεντρική αγορά υπήρχαν τα περισσότερα εμπορικά καταστήματα. Εδώ υπήρχε ακόμη ο Μητροπολιτικός ναός και στον εξωτερικό της χώρο μαζεύονταν οι πλανόδιοι πωλητές του γωμιού κι όσοι περίμεναν κάποια απασχόληση του ποδαριού. Κατά μήκος αυτού του δρόμου, εξάλλου, κατοικούσαν οι πιο επιφανείς της πόλης.

Μαζί όμως με το Βενιζέλο τιμήθηκαν και τα υπόλοιπα μέλη της Τριανδρίας. Μετονομάσθηκαν δύο άλλοι οδοί της πόλης, οι οποίες ανήκαν στον κεντρικό πυρήνα της πόλης - αυτόν δηλαδή που περιλάμβανε το λιμάνι - και είχαν την αφετηρία τους στο λιμάνι η μία οδός - η Παύλου Κουντουριώτη, Ναυάρχου - και στην κεντρική αγορά η άλλη - Παναγιώτη Δαγκλή, Στρατηγού. Ο Ναύαρχος Κουντουριώτης αντικατέστησε την πριγκίπισσα Μαρία και ο Στρατηγός Δαγκλής την 21ης Οκτωβρίου.

Η μετονομασία βέβαια των οδών του κεντρικού πυρήνα της Πρέβεζας δε σταμάτησε στην επέμβαση των Βενιζελικών. Δεν έχουμε στοιχεία, αλλά μπορούμε να υποθέσουμε ότι μετά την οριστική ήττα του Βενιζέλου από τους πολιτικούς του αντιπά-

λους, θα σημειώθηκαν και μετονομασίες οδών. Στοιχεία από τα δημοτολόγια ή από άλλου δεν έχουμε. Το βέβαιο είναι ότι ο βασιλιάς Κωνσταντίνος αποκαταστάθηκε στην κεντρική αγορά, όπως και η πριγκίπισσα Μαρία. Ο Βενιζέλος δεν εξοβελίστηκε, αλλά μετακινήθηκε στην παραλία, που ήταν και η πιο σημαντική οδός της Πρέβεζας ως το 1950, τουλάχιστον. Σ' αυτό το δρόμο στηριζόταν όλη η οικονομία της Πρέβεζας, με δεδομένο το διαμετακομιστικό χαρακτήρα της πόλης.

Επίσης η οδός Παναγιώτη Δαγκλή μετονομάσθηκε και πάλι, παίρνοντας το όνομα του βασιλιά Γεωργίου Α'. Ο βασιλικός οίκος επέβαλε στην ισχύ του στην Ελλάδα κι αυτό αντανακλάται στον κεντρικό πυρήνα της πόλης, όπου στις τρεις από τις έξι οδούς τιμώνταν πρόσωπα της βασιλικής οικογένειας. Η ημέρα της απελευθέρωσης από τους Τούρκους μετακινήθηκε πιο πάνω και δόθηκε στην οδό, που έκλεινε τον κεντρικό πυρήνα, τέμνοντας τις οδούς πριγκίπισσας Μαρίας και Γαλλίας, που αργότερα μετονομάσθηκε σε Παναγή Τσαλδάρη. Παραδέτομε το σκεπτικό της μετονομασίας, που έγινε το 1936: «*Το Δημοτικόν Συμβούλιον ακούσαν του κ. Δημάρχου (...) επί τω θλιβερώ αγγέλματι του θανάτου του μεγάλως δράσαντος Αρχηγού του Λαϊκού Κόμματος Παναγή Τσαλδάρη, πολλαπλώς εργασθέντος δια τον Δήμον και την Ήπειρον ως πολιτικός και ως κυβερνήτης γηφίζει ομοφώνως*

(...) 5. *Να ονομασθή η οδός Γαλλίας εις οδόν Παναγή Τσαλδάρη (...)*»²⁰.

Η κατάσταση στην ονοματοδοσία των οδών του κεντρικού πυρήνα παρέμεινε αμετάβλητη ως τη μεταπολίτευση, οπότε αρχίζει η αμφισβήτηση του μετεμφυλιοπολεμικού κλίματος από το σύνολο των πολιτι-

20. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 18(18.5.1936).

κών δυνάμεων του τόπου. Αυτό εκφράστηκε και στις αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου Πρέβεζας. Έτσι αποφάσισε να μετονομάσει τις οδούς, που αφορούσαν το δεσμό της βασιλικής οικογένειας, αφού είχε προηγηθεί βέβαια το δημοψήφισμα του 1974, με το οποίο η Ελλάδα ανακηρύχθηκε αβασίλευτη δημοκρατία.

Το 1975 λοιπόν το δημοτικό συμβούλιο πήρε τις ακόλουθες αποφάσεις: «(...) 2. Η οδός πριγκ. Μαρίας μετονομασθή εις οδόν Κων. Καρυωτάκη. Θεωρούμε υποχρέωσιν μας να τιμήσωμε τον μεγάλο ποιητή ο οποίος συνέδεσε κατά τρόπο τραγικό το όνομά του με την πόλιν μας (...) 4. Η οδός Κων/νου Ελευθερωτού μετονομασθή εις οδόν Ανεξαρτησίας. 5. Η οδός Γεωργίου Α μετονομασθή εις οδόν Δημοκρατίας. Εν συνεχεία έλαβεν τον λόγον ο Δημ. Σύμβουλος (...) όστις συμφωνεί με την εισήγησιν

του κ. Δημάρχου δια την αλλαγήν της ονομασίας των ως άνω οδών, διαφωνεί όπως μη δοθεί το όνομα του Κων. Καρυωτάκη εις αλλαγήν του ονόματος πριγκ. Μαρίας, καθ' ότι ο Καρυωτάκης δεν αγάπησεν την Πρέβεζα αλλά εδυσφήμισε ταύτην»²¹.

Από τις αποφάσεις αυτές έγινε αποδεκτή από τη Νομαρχία Πρέβεζας μόνο η μετονομασία της οδού πριγκ. Μαρίας. Βέβαια, η μετονομασία αυτή παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον, γιατί για πρώτη φορά το δημοτικό συμβούλιο Πρέβεζας αποφάσισε να τιμήσει ένα πνευματικό πρόσωπο, χωρίς να περιβάλλεται με την γενική αναγνώριση. Η απόφαση αυτή παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις, αν λάβουμε υπόψη μας ότι υπήρχε μία διάχυτη και απροσδιόριστη λαϊκή αντίθεση προς τον Κ.Γ. Καρυωτάκη, τον οποίον αρκετοί θεωρούσαν περίπου ως υπεύθυνο για τη δυσπραγία της Πρέβεζας.

Ο Δημοτικός σύμβουλος, που αρνήθηκε τη μετονομασία με το σκεπτικό της δυσφήμισης εξέφρασε μία άποψη, που α-

21. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 22(13.8.1975).

σπάζονταν πολλοί στην Πρέβεζα. Ήταν η άποψη της μερίδας εκείνης, όπου ο τοπικισμός ήταν πιο ισχυρός από τη δύναμη να αναγνωριστεί μία χαρακτηριστική ποιητική προσωπικότητα, που κατάφερε με το ποίημα ΠΡΕΒΕΖΑ να συλλάβει τη μιζέρια της Ελλάδας του Μεσοπολέμου. Έτσι η απόφαση του δημοτικού συμβουλίου για τη μετονομασία αυτή αποκτά συμβολικό χαρακτήρα, γιατί αντικαθιστά το όνομα μέλους της βασιλικής οικογένειας με ποιητή και γιατί με την ενέργεια αυτή υπερβαίνει την παθολογία, που χαρακτήριζε την πόλη για την αυτοκτονία του ποιητή.

Η ολοκλήρωση της απόφασης για μετονομασία των οδών του κεντρικού πυρήνα έγινε το 1982, όταν το δημοτικό συμβούλιο πήρε την απόφαση να μετονομάσει την οδό Κωνσταντίνου Ελευθερωτού σε οδό Εθνικής Αντίστασης και την οδό Γεωργίου Α σε οδό Γυμνασιάρχη Χρήστου Κοντού²². Με την απόφαση αυτή τα ονόματα της βασιλικής οικογένειας αντικαθίστανται από δύο σύμβολα της νεότερης ιστορίας μας, που δίχασαν τον τόπο. Με την πρώτη μετονομασία το δημοτικό συμβούλιο αποκαθιστούσε στο σύνολό της την Εθνική Αντίσταση κατά των Γερμανών και με τη δεύτερη προχωρούσε ακόμη περισσότερο τιμώντας το Γυμνασιάρχη Χρήστο Κοντό, που ήταν βέβαια «ένας διακεκριμένος άνθρωπος και επιστήμων και επί σειρά ετών εμόρφωνε τα παιδιά του Γυμνασίου»²³, αλλά ταυτόχρονα ήταν και ένα από τα δύματα της εμφύλιας σύρραξης και γι' αυτό δικαιολογείται η άρνηση της μειοψηφίας να αποδεχθεί αυτές τις αποφάσεις, που αμφισβητούσαν την ως

τότε κρατούσα ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων. Ένας μάλιστα δημοτικός σύμβουλος αιτιολόγησε ως εξής την άρνησή του: «Δεν συμφωνώ με την μετονομασία οδών γενικά αφ' ενός γιατί αυτό δημιουργεί προβλήματα στους κατοίκους (από πλευράς υπηρεσιών Δ.Ε.Η. - Ο.Τ.Ε. - Ε.Λ.ΤΑ), έχει οικονομικές επιπτώσεις κ.λ.π., αφ' ετέρου γιατί κάθε όνομα ιστορικού προσώπου ή καταστάσεις που δόθηκε σε ένα δρόμο αντιπροσωπεύει ένα συγκεκριμένο κομμάτι της ιστορίας μας, τοπικής ή πανελλήνιας (...)»²⁴.

Πέρα όμως από τις προηγούμενες ιστορικές περιόδους, και άλλα ιστορικά γεγονότα προσλήφθηκαν από την Πρέβεζα με την μετονομασία οδών ή κυρίως οι πολιτικές καταστάσεις φρόντισαν και να τιμήσουν αλλά και να εκφράσουν τις ιδεολογικές τους αρχές. Έτσι στην περίοδο του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου τιμήθηκε ο πρωτεργάτης του Ι. Μεταξά. Το 1937 το τότε Δημοτικό Συμβούλιο «ανακηρύττει δημότην του Δήμου Πρεβέζης τον Εθνικόν Κυβερνήτην κ. Ιωάννην. Ονομάζει δύο των οδών κεντρικών της πόλεως Πρεβέζης τον μεν 4ης Αυγούστου 1936 την δε Ιωάννου Μεταξά»²⁵.

Για την οδό της 4ης Αυγούστου δεν έχουμε στοιχεία, αν τελικά δόθηκε σε κάποιο δρόμο και ποιός ήταν αυτός. Το όνομα του Μεταξά δόθηκε σε οδό έξω από τον κεντρικό πυρήνα, όπου, όπως είναι γνωστό, κυριαρχούσαν τα ονόματα της βασιλικής οικογένειας. Η οδός, στην οποία δόθηκε το όνομα του Μεταξά, είχε χαρακτηριστεί

22. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 8(2.6.1982).

23. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, ό.π.

24. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, ό.π.

25. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου, 25(13.8.1937).

από το 1924 εμπορική,²⁶ γιατί συνέδεε τη Μεσαία Πύλη και την εθνική οδό Πρέβεζας-Ιωαννίνων με το άλλο άκρο, το παραδαλάσσιο, της Πρέβεζας. Η οδός αυτή μακρομέρευσε, παρά τις επανειλημμένες αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου για μετονομασία. Ήδη το 1965 γήφισε τη μετονομασία της οδού σε Στρατηγού Χαβίνη, «του οποίου το όνομα συνδέεται με την απελευθέρωση της πόλεως Πρεβέζης από του τουρκικού ζυγού κατά την 21ην Οκτωβρίου, ότε ως Λοχαγός του τότε Ελληνικού Πυροβολικού συνέτριψε τας τουρκικάς δυνάμεις της φρουράς της πόλεως εξαναγκάσας αυτάς εις παράδοσιν άνευ όρων»²⁷ Αργότερα ασχολήθηκε με την πολιτική και εκλέχθηκε βουλευτής Πρέβεζας και πέτυχε να γίνει υπουργός. Η απόφαση αυτή απορρίφθηκε. Την ίδια τύχη είχαν και τρεις άλλες αποφάσεις. Με την πρώτη απόφαση η οδός μετονομαζόταν σε οδό Ηρώων Πολυτεχνείου το 1975 με το ακόλουθο συλ-

λογισμό: «Η οδός Ι. Μεταξά μετονομασθή εις οδός Ηρώων Πολυτεχνείου διότι το όνομα του Ι. Μεταξά είναι συνδεδεμένον με την δικτατορίαν της 4ης Αυγούστου. Όταν δε η χώρα μας εγεύθη προσφάτως και την άλλην δικτατορίαν του 1967 δεν είναι δυνατόν να τιμώνται δικτάτορες. Ούτε είναι δυνατόν ιστορικώς να υποστηριχθεί ότι ο Μεταξάς τιμάται ως ο πρωθυπουργός του ΟΧΙ. Το ΟΧΙ το είπε πρώτον σύσσωμος και νωμένος ο ελληνικός λαός, ο δε δικτάτωρ εάν ληφθή υπ' όψιν η όλη του πολιτική περί ουδετερότητος της Ελλάδος και το απαράσκευον εκ ταύτης της πατρίδας μας προς ουσιαστικήν άμυναν, είναι βέβαιον ότι εσύρθη εις αντίστασιν κατά του εισβολέως. Τέλος όταν υπάρχουν πρόσφατοι νεκροί εις τους οποίους οφείλομεν κατά μέγα μέρος την ελευθερίαν μας εκ της δικτατορίας του '67 χρέος τιμής είναι να τιμηθούν»²⁸.

Η απόφαση δεν εγκρίθηκε. Με τη δεύτερη

26. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 64(11.6.1924).

27. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας,

17(19.7.1965).

28. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 22(13.8.1975).

απόφαση μετονομαζόταν η οδός σε οδό Μακαρίου το 1977, αλλά δεν εγκρίθηκε η πράξη αυτή, γιατί, σύμφωνα με τη Νομαρχία που εφάρμοζε εγκύκλιο του υπουργείου Εσωτερικών για τις μετονομασίες στη μεταπολίτευση, η οδός Ι. Μεταξά «δεν έχει ονοματοθετηθεί κατά την περίοδο του δικτατορικού καθεστώτος»²⁹. Στην τρίτη απόφαση προτεινόταν η αντικατάσταση του Μεταξά με το Γυμνασιάρχη Κοντό. Αυτό έγινε το 1980 και δεν εγκρίθηκε με το σκεπτικό ότι «δεν αιτιολογούνται οι εξαιρετικοί λόγοι που επιβάλλουν την μετονομασία της οδού αυτής»³⁰. Τελικά η μετονομασία πραγματοποιήθηκε το 1982 και σήμερα η οδός φέρει το όνομα του Πολυτεχνείου.

Ο Εμφύλιος σημάδεψε τη χώρα μας και ήταν μία σοβαρή δοκιμασία για τον ελληνικό λαό, που χωρίστηκε σε δύο παρατάξεις. Αυτό εκφράστηκε στην Πρέβεζα με την απόφαση του δημοτικού συμβουλίου Πρέβεζας να μετονομάσει δύο οδούς. Με την πρώτη μετονομασία τίμησε την Κόνιτσα Ιωαννίνων, γιατί «κατά την εσχάτως πολιορκία της πόλεως Κονίτσης συνεπεία των μαχών του Εθνικού Στρατού κατά των συμμοριτών και καθ' όλην την διάρκεια της πολιορκίας ταύτης, ο λαός της πόλεως ταύτης παντοειδώς συνέτρεξεν τον μαχόμενον Εθνικόν Στρατόν και ότι δια της εν γένει πατριωτικής και ηρωικής αυτού δράσεως συνέβαλεν εις την περιφανή νίκην του Εθνικού Στρατού κατά των συμμοριτών»³¹. Έτσι η οδός Παρθεναγωγείου παραχωρούσε τη θέση της στην οδό Κονίτσης. Πρόκει-

ται για σημαντική τιμή, καθώς το Παρθεναγωγείο ήταν ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα, για το οποίο επαίρονταν οι Πρεβεζάνοι. Ακόμη ήταν μία οδός μέσα στον κεντρικό πυρήνα της πόλης, που εφαπτόταν στο λιμάνι.

Με τη δεύτερη απόφαση το δημοτικό συμβούλιο «επί το χαρμωσύνω γεγονόςτι της πτώσεως του οχυρού Μουργκάνα, οφειλομένης εις την ανδρείαν και απαράμιλλον αυτοθυσίαν των ηρωικών της Ελλάδος τέκνων, άτινα υπό την εμπνευσμένην Ηγεσίαν του ηρωικού κ. Θρασυβούλου Τσακαλώτου απήλλαξαν την Ήπειρον από του τελευταίου εν αυτή προπυργίου των ληστρικών συμμοριών του Σλαβοκουμμουνισμού» αποφάσισε «εις ένδειξιν τιμής και ευγνωμοσύνης προς το επίλεκτον τέκνον της πόλεως Πρεβέζης και ηρωικόν Αντιστράτηγον Θρασύβουλου Τσακαλώτον συντελέσαντα υπέρ πάντα άλλον δια των συνεχών τροπαίων του εις την συντριβήν των κυριότερων εν Ελλάδι βάσεών του Σλαβοκουμμουνισμού, ονομάζει την οδόν της πόλεως Πρεβέζης την αρχομένην από της βορείας πύλης της Στρατιωτικής Βάσεως διερχομένην δια του Ιερού Ναού Αγ. Νικολάου ανατολικάς, Αγ. Κων/νου δυτικάς, Αγ. Παρασκευής ανατολικάς, Αγ. Βασιλείου δυτικάς και καταλήγουσαν εις πύλην Ιωαννίνων»³². Πρόκειται εξίσου για πολύ μεγάλη τιμή, δεδομένου ότι η οδός αυτή έφερε το όνομα του Ι. Μεταξά. Δεν υπάρχουν βέβαια πληροφορίες, αν υλοποιήθηκαν οι αποφάσεις αυτές.

Το βέβαιο είναι ότι σήμερα δεν υπάρχουν τέτοιες οδοί. Το αξιοσημείωτο είναι

29. Νομαρχία Πρεβέζης, Διεύθυνση Εσωτερικών Τμήμα Τοπ. Αυτοδιοίκησης, αριθμ. πρωτ.: Εσ. (5.10.1977).

30. Νομαρχία Πρεβέζης, ο.π., αριθμ. πρωτ.: ΕΣ. 136(21.2.1981).

31. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας 1(9.1.1948).

32. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 9(24.9.1948)

ότι με την απόφαση αυτή το δημοτικό συμβούλιο της Πρέβεζας ένωσε την ανάγκη να διαδηλώσει τη δική του συμβολή και να διεκδικήσει το μεριδίό του από την επιτυχία. Αυτό φαίνεται από το γεγονός, ότι στην πρώτη περίπτωση τονίζει τη συμμετοχή της πόλης στον ανεφοδιασμό των μαχομένων στην Κόνιτσα. Η Πρέβεζα αυτή την εποχή ήταν διαμετακομιστικό κέντρο της Ηπείρου και, χωρίς την ομαλή λειτουργία του λιμανιού, οι στρατιωτικές επιχειρήσεις ήταν καταδικασμένες σε αποτυχία. Επίσης στη δεύτερη μετονομασία ο ηγέτης του στρατού ήταν Πρεβεζάνος.

Άλλη περίοδος, που εγχάραξε την ιδεολογία της στους τοίχους της πόλης ήταν η δικτατορία του '67. Πρώτο μέλημα του δημοτικού συμβουλίου ήταν να καταγράψει την ημερομηνία, που έγινε η δικτατορία, στην πλατεία την κειμένην την ημερομηνία, που έγινε η δικτατορία, στην πλατεία

«την κειμένην έμπροσθεν του καφφενείου Αθ. Κωστούλα μεταξύ του εστιατορίου Χρ. Τζούρου και καφφενείου «ΟΛΥΜΠΙΑ»³³ την οποία ονομάζει «ΠΛΑΤΕΙΑ 21ης ΑΠΡΙΛΙΟΥ ως ελαχίστην έκφρασιν ευγνωμοσύνης των κατοίκων της πόλεως Πρεβέζης δια το Ιστορικόν γεγονός της κατά την ημέραν ταύτην αναληφθείσης υπό του Εθνικού Στρατού Εθνοσωτηρίου πρωτοβουλίας ήτις έσωσε το Έθνος εκ του χάους και της αναρχίας εις ην το ωδήγουν η φαυλοκρατική πολιτική των συναλλαγών των κομμάτων»³⁴. Το κορυφαίο σύμβολο του καθεστώτος αποτυπώνεται σε πλατεία και όχι σε οδό. Η πόλη είχε αρχίσει να αποκτά οργανωμένους δημόσιους χώρους, όπου διαδραματιζόνταν πολιτικές και κοινωνικές εκδηλώσεις (ομιλίες, χοροί κ.λ.π). «Οι ανοιχτοί χώροι έχουν ένα νόημα: μιλούν δυνατά και μεγαλόφωνα για την ισχύ του κράτους που τους χωροδετεί».³⁵

Από αυτή την άποψη είναι αξιοσημείωτη η αλλαγή στην ιεράρχηση των δημόσιων χώρων.

Η πλατεία αυτή ήταν σε καίρια θέση. Στο κέντρο σχεδόν της παραλιακής οδού, απέναντι από το σημείο που ξεφόρτωναν συνήθως τα καράβια, που έρχονταν στην

33. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 18(1.9.1967).

34. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, ό.π.

35. Henry Lefebvre, ό.π. σ. 29.

Πρέβεζα. Ακόμη το καφενείο του Κωστούλα ήταν κέντρο συναντήσεων, όπως και το γειτονικό καφενείο «ΟΛΥΜΠΙΑ», που, εκτός των άλλων, ήταν και στέκι των λιμενεργατών. Εξάλλου, μπροστά από το καφενείο του Κωστούλα, ήταν τότε η πιάτσα των ταξί. Η πλατεία λοιπόν ήταν πολυσύχναστη και εξυπηρετούσε πολλές λειτουργίες και αποτελούσε τον πιο κατάλληλο τόπο, για να τιμηθεί το καθεστώς.

Η πλατεία 21ης Απριλίου ακολούθησε τη μοίρα όλων των άλλων συμβόλων της διακτατορίας. Μεταπολεμικά μετονομάστηκε σε πλατεία Ελευθερίας. Εκείνο όμως που πρέπει να σημειώσουμε είναι, ότι και τα δύο ονόματα έμεναν για την αλληλογραφία της διοίκησης. Για τους Πρεβεζάνους και τους θαμώνες της ήταν πλατεία Κωστούλα αρχικά και αργότερα Ζόγκαρη από τον ιδιοκτήτη και ενοικιαστή του καφενείου, που δεσπόζει στην πλατεία. Σήμερα η πλατεία είναι στέκι εκπαιδευτικών και συνταξιούχων και το καλοκαίρι φιλοξενεί πολυποικίλες εκδηλώσεις, επειδή παρουσιάζει το πλεονέκτημα -να απευθύνεται στους θαμώνες των καφετεριών και μπορεί να ερεθίσει το ενδιαφέρον όσων κάνουν την παραδοσιακή βόλτα στον παραλιακό δρόμο.

Εκτός αυτού όμως το δημοτικό συμβούλιο πήρε κι άλλες αποφάσεις για ονομασία οδών ανωνύμων. Δε σχετίζονται τα τιμώμενα πρόσωπα με τη δικτατορία, αλλά η δράση τους εντάσσεται στους γενικότερους σκοπούς της δικτατορίας για καλλιέργεια πατριωτικού και ελληνοκεντρικού κλίματος, που, κατά την άποψή τους, συνδυαζόταν με την εξύμνηση ηρωικών πράξεων και προσώπων, που διακρίθηκαν στα

36. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 11(17.5.1968).

πεδία των μαχών. Η πιο χαρακτηριστική περίπτωση είναι του Στρατηγού Νικολάου Νικλάμπα, που ήταν Πρεβεζάνος. Η απόφαση του δημοτικού συμβουλίου παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον για την τεκμηρίωση του προηγούμενου επιχειρήματος: «Ο κ. Δήμαρχος έδωσε υπόγειν του Δημ. Συμβουλίου αίτησιν δημοτών Δήμου Πρεβέζης και ήδη κατοίκων Αθηνών, αιτουμένων την μετωνομασίαν της οδού Κωνσταντινουπόλεως (οδόν ένθα κείται η οικία όπου εγεννήθη ο αείμνηστος Στρατηγός Νικόλαος Νικλάμπα), εις οδόν Στρατηγού Νικολάου Νικλάμπα, εις ένδειξιν τιμής και ευγνωμοσύνης της πόλεως Πρεβέζης προς το γνήσιον αυτής τέκνον, όστις προσέφερεν πλείστας όσας υγίστης, σημασίας Εθνικής και τοπικής, υπηρεσίας, ήτοι: Από ηλικίας 19 ετών φοιτητής της Ανωτάτης Εμπορικής Σχολής ως Αγνός και ανιδιοτελής πατριώτης κατετάγη ως εθελοντής και έλαβεν μέρος εις τους απελευθερωτικούς αγώνες εις τα Αντάρτικα Σώματα του Μακεδονικού Αγώνος υπό τον Τσόντον - Βάρδαν προαχθέντος εις Οπλαρχηγόν, εξελθών δε της τότε Σχολής Αξιωματικών έλαβεν μέρος εις τον αγώνα της Μ. Ασίας και είχε την ευτυχίαν κατά την απελευθέρωσιν της Πατρίδος Πρεβέζης από του Τουρκικού Ζυγού να εισέλθη εις αυτήν ως πρώτος Έλλην Ανθυπολοχαγός του Ελληνικού Στρατού μετά του Ταγματάρχου Δούλη και έφερε την ελευθερίαν εις τα υπόδουλα αδελφια της γεννέτειράς του. Ήτο ο ιδρυτής και πρωτεργάτης της οργανώσεως Σιδηρά Ειρήνη, με Εθνικήν γυχήν και πνοήν πατριωτικά ιδανικά με τα οποία έπρεπε να γαλουχηθή η νέα γενεά, ήτις ανερμάτιστος παρέπαιε ως προς τους Εθνικούς της προσανατολισμούς και το καλώς εννοούμενον συμφέρον της πατρίδος του (...)³⁶.

Στον ίδιο προσανατολισμό ήταν και

δύο άλλες ονομασίες, που δίνονται σε οδούς εκτός σχεδίου πόλης, που ήταν ανώνυμες. Η πρώτη οδός, που άρχιζε δυτικά από τις εργατικές κατοικίες, διέσχιζε τη νέα συνοικία Λευκαδίτικα και κατέληγε στο γήπεδο, πήρε το όνομα του Αλεξάκη Βλαχοπούλου «*γνησίου τέκνου της πόλεως Πρεβέζης διατελέσαντος οπλαρχηγού κατά την επανάστασιν του 1821, ως και Υπασπιστού του Βασιλέως Γεωργίου Α*»³⁷. Η δεύτερη, γειτονική προς την προηγούμενη και περιφερειακή στο γήπεδο, πήρε το όνομα του «*Κίτσου Τζαβέλλα Οπλαρχηγού όστις ηγωνίσθη κατά του Τυράννου της Ηπείρου Αλή Πασά*». Συμπληρωματικά προς τα προηγούμενα σημειώνεται και η τιμή προς τον Πρεβεζάνο Ταγματάρχη Αθανασιάδη, ο οποίος «*έπεσεν ηρωικώς μαχόμενος εναντίον των Κομμουνιστοσυμμοριτών εις την πόλιν της Ναούσης την 12-1-1949*»³⁸.

Η πρόθεση της δικτατορίας όμως αποκαλύπτεται και με την απόρριψη από τη Νομαρχία προτάσεων, που έκανε το δημοτικό συμβούλιο, για μετονομασίες οδών. Έτσι το 1968 το δημοτικό συμβούλιο Πρέβεζας αποφάσισε να τιμήσει, μαζί με το στρατηγό Νικλάμπα, τον Αλεξάκη Βλαχόπουλο και τον Κίτσο Τζαβέλλα, και το Χριστόφορο Ρίζο, που είχε αφήσει στο δήμο Πρέβεζας κτήμα με σκοπό να γίνει Νεκροταφείο, όπως και έγινε. Η Νομαρχία, ενώ αποδέχθηκε τις τρεις άλλες προτάσεις, απέρριψε την «*ονομασίαν οδού εις οδόν Χριστόφορου Ρίζου, διότι η υπό τούτου γενομένη δωρεά προς τον Δήμον δεν δικαιο-*

λογεί την προσγενομένην τιμήν»³⁹. Ο δήμος Πρέβεζας επανήλθε στο θέμα αυτό το 1982 και τίμησε το δωρητή με μετονομασία μιας μικρής οδού της πόλης.

Το ίδιο πνεύμα διαπερνά και τη δεύτερη απορριπτική απόφαση του Νομάρχη το 1970. Τότε το δημοτικό συμβούλιο συμφώνησε «*εις ένδειξιν ελαχίστης τιμής και ευγνωμοσύνης*» προς το τεχνικό γραφείο του αρχιτέκτονα Γεράσιμου Καραβοκύρη, ο οποίος χάρισε στο δήμο το επιπλέον ποσό των 2.900.000 δραχμών από εκπόνηση μελέτης για ανέγερση δημαρχιακού μεγάρου, να ονομάσει την «*ανώνυμον πάροδον (οδού Ιωαννίνων προς οδόν Ι. Μεταξάν) της πόλεως Πρεβέζης εις οδόν Ιωάννου Καραβοκύρη*»⁴⁰ προς τιμή του θανόντος πατέρα του. Η Νομαρχία και πάλι θεώρησε ελλιπή την προσφορά και έξω από τις ιδεολογικές παραμέτρους της για απόδοση τιμής⁴¹.

Όπως τονίσαμε και προηγουμένως, στη μεταπολιτευτική περίοδο υπήρχαν αντιπαράθεσεις στο δημοτικό συμβούλιο και αποφάσεις για μετονομασίες οδών με ονόματα της πρόσφατης ιστορίας μας. Στη δεκαετία του '80 με απόφασή του μετονομάζει την οδό Ιωαννίνων σε λεωφόρο Ειρήνης⁴². Τώρα πια διευρύνει τους προσανατολισμούς του το συμβούλιο και προβάλλει την απαίτηση των λαών να ζήσουν ειρηνικά. Η επιλογή δεν έγινε βέβαια τυχαία. Πρόκειται για την οδό, που αναδείχθηκε στη δεκαετία του '80 σε βασική αρτηρία της πόλης. Συνδέει το Φόρο-την κύ-

37. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 20(2.9.1968).

38. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, ό.π.

39. Υπουργείο Εσωτερικών, Γενική διεύθυνσις διοικήσεως, Διεύθυνσις τοπικής αυτοδιοικήσεως, αριθμ. πρωτ. 94948 (1.11.1968).

40. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 5(17.3.1971).

41. Νομαρχία Πρεβέζης, Τμήμα τοπικής αυτοδιοικήσεως, αριθ. πρωτ. 25634(28.9.1971).

42. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 17(6.10.1983).

ρια είσοδο της πόλης από την πλευρά των Ιωαννίνων με το λιμάνι και κυρίως με το πορθμείο, με το οποίο περνούν στην απέναντι ακαρνανική ακτή επιβάτες και αυτοκίνητα. Κατά μήκος του δρόμου αυτού αναπτύσσονται το Κ.Τ.Ε.Λ., η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Πρέβεζας, ο Ο.Τ.Ε. Η οδός αυτή διαπλατύνθηκε και αναβαθμίστηκε σε λεωφόρο. Πρόκειται για οδό, που διατρανώνει το μεγαλείο της πόλης και τα θήματα προόδου, που σημείωσε.

Εκτός όμως από τις μετονομασίες με τις συγκεκριμένες φορτίσεις, το δημοτικό συμβούλιο πήρε αποφάσεις για ονομασία πλατειών και ανωνύμων οδών. Στην πρώτη περίπτωση ονόμασε δημόσιους χώρους, που ήταν αδιαμόρφωτοι. Μετά την επέμβαση του δήμου και την οργάνωση του χώρου ακολούθησε η ονομασία. Ήδη η πόλη της Πρέβεζας από το 1964, που κατασκεύασε και ονομάτισε την πλατεία Ανδρούτσου⁴³, επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την οργάνωση δημόσιων χώρων, από τους οποίους μερικοί εξελίχθηκαν σε στέκια.

Το 1963 βέβαια είχε προηγηθεί η ονοματοθεσία της πλατείας Ερυθρού Σταυρού⁴⁴, μετά από πρόταση του Προεδρείου του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού⁴⁵, με την ευκαιρία των 100 χρόνων από την ίδρυσή του. Ουδέποτε όμως δεν έγινε γνωστή με το όνομά της η πλατεία. Ήταν και παρέμεινε για όλο τον κόσμο, εκτός από τη δημόσια διοίκηση, πλατεία Νέσσερη, από το παντοπωλείο των Αφών Νέσσερη, που υπήρχε στο χώρο αυτό από το Μεσοπόλεμο. Εκεί σύχναζαν πολλοί χωριάτες και Συρρακιώτες, επειδή γνώριζαν από το παντοπωλείο με πίστωση λό-

γω κοινής καταγωγής με τους ιδιοκτήτες. Γύρω από την πλατεία υπήρχαν αρκετά χάνια και μαγαζιά ανάλογα (τσαρουχάδικα, σαμαράδικα κ.λπ). Ήταν ο χώρος υποδοχής των κατοίκων της υπαίδρου, κατά την είσοδό τους στην πόλη και ο χώρος ακόμη και σήμερα, στους περισσότερους είναι γνωστός ως Χάνια και πλατεία Νέσσερη. Ο χώρος της πλατείας σήμερα λειτουργεί ως χώρος αναμονής του λεωφορείου για τα χωριά του νομού και την υπόλοιπη Ήπειρο. Ακόμη τη μεγάλη Παρασκευή λειτουργεί ως αγορά για τα αρνιά. Η πλατεία βρίσκεται στη μέση σχεδόν της οδού Παναγή Τσαλδάρη, που συνδέει το λιμάνι με την εθνική οδό Πρέβεζας-Ιωαννίνων και αποτελεί τη βασική αρτηρία εξόδου.

Το 1974 λοιπόν προχώρησε στην ονομασία της πλατείας «της κειμένης έμπροσθεν των καταστημάτων Αιμιλίου Καρτεζίνη και Αφών Συνεσίου εις πλατείαν Αγγελικής Θ. Μπάλκου», αφού «ο κ. Δήμαρχος έδρασε υπ' όγιν του Δημοτικού συμβουλίου την γνωστήν κληρονομίαν ήτις η ανωτέρω κατέλιπεν τω Δήμω προς τον σκοπόν ανεγέρσεως Δημαρχιακού Μεγάρου»⁴⁶. Η πλατεία αυτή ήταν αδιαμόρφωτος χώρος ως τότε και εφάπτεται της κεντρικής αγοράς στη διασταύρωση αυτής με την οδό Παναγή Τσαλδάρη. Εξελίχθηκε αργότερα σε χώρο υπαίδριας έκθεσης τραπεζιών από υψοταριά τους καλοκαιρινούς μήνες και σε πιάτσα ταξί. Η πλατεία ποτέ δεν έγινε γνωστή στον κόσμο με το όνομά της. Προσδιορίζεται στις συζητήσεις με αναφορά στους Αφούς Απ. Συνεσίου, που έχουν από πολύ παλιά κατάστημα τροφίμων στο χώρο αυτό, και σε συνδυασμό με πα-

43. Νομαρχία Πρέβεζας, ό.π., 7(18.11.1964).

44. Νομαρχία Πρέβεζας, ό.π., 74(15.5.1963).

45. Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, «Προς το δήμο

Πρέβεζας», αριθμ. πρωτ. 11917(9.4.1963).

46. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 5(8.2.1974).

ραπομπή στα παρακείμενα γραφεία του Κ.Κ.Ε. Για τους κατοίκους της υπαίδρου του νομού υπερισχύει το όνομα των Αφών Συνεσίου, μια και ήταν τροφοδότες πολλών χωριών και αρκετοί απ' αυτούς σύχναζαν στο μέρος αυτό.

Το 1975 ονομάζονται τρεις ακόμη πλατείες. Το δημοτικό συμβούλιο αποφάσισε: α. «*Η Πλατεία έμπροσθεν του ξενοδοχείου «Αλμίνη» ονομασθή πλατεία Γεωργίου Σεφέρη προς τιμήν του μεγάλου λογοτέχνου και ποιητού όστις επιμήδη με το βραβείον Νόμπιελ της Λογοτεχνίας*»⁴⁷. β. Η πλατεία «*έμπροσθεν Εμπορικής Τραπεζης ονομασθή πλατεία Θεοφίλου Παπαγεωργίου, όστις υπήρξεν καθηγητής Φιλολογίας, Έφεδρος Ανθυπολοχαγός. Απετέλει σπουδαίον παράγοντα εις τον πνευματικόν κόσμον της Πρεβέζης, διεκρίνετο δια το ήθος του, την φιλομάθειάν του την απέραντη καλοσύνη του και τα έξοχα ανθρωπιστικά του συναισθήματα. Φανατικός πατριώτης και αγωνιστής της Ελευθερίας έπεσε ηρωικά μαχόμενος κατά τις αρχές Νοεμβρίου 1940 παρά το χωρίον Παραπόταμος Θεσπρωτίας όταν χειριζόμενος προσωπικά το πολυβόλον ανέκουε έως ένα 24ωρον την διάβασιν του ποταμού Καλαμά των ορδών του Μουσολίνι*»⁴⁸. γ. Την πλατεία μπροστά από τον άγιο Νικόλαο που τη διασχίζει η οδός Πολυτεχνείου τώρα ονόμασε πλατεία Τάσου Ποταμιανού σε ένδειξη τιμής για το συμπολίτη, που «*επί σειράν ετών προσέφευρεν υγίστας υπηρεσίας εις την πόλιν μας*»⁴⁹.

Το αξιοσημείωτο πάντως με την ονο-

ματοθεσία των πλατειών αυτών είναι, ότι επικράτησε ως κριτήριο η επιβράβευση της πνευματικής καλλιέργειας και της κοινωνικής προσφοράς, κατά κανόνα στην πόλη. Ακόμη και στην περίπτωση του Θ. Παπαγεωργίου, που έπεσε στο πεδίο της μάχης, προτάσσεται η μόρφωση και ο χαρακτήρας του και ακολουθεί η πολεμική του δράση, όπου τονίζεται η αγάπη για την ελευθερία και η αντιφασιστική αντίθεση. Η διαφοροποίηση από το πνεύμα, που επικρατούσε στις ανάλογες πράξεις της δικτατορίας, είναι εμφανής.

Στη μεταπολιτευτική περίοδο όμως έγιναν και ονοματοδετήσεις ανωνύμων οδών. Ενώ στην περίπτωση των πλατειών η πρωτοβουλία εκδηλωνόταν από το δημοτικό συμβούλιο, που εξέφραζε έτσι τη διάθεση να τιμήσει μερικά πρόσωπα στα πλαίσια των κατευθύνσεών του, για την ονοματοθεσία των ανωνύμων οδών η πρωτοβουλία ήταν στα χέρια των κατοικούντων κατά μήκος της οδού. Αυτοί έκαναν αίτηση στο δημοτικό συμβούλιο και πρότειναν το όνομα, που επιθυμούσαν να δοθεί στην οδό. Ως κύριο λόγο για την ονοματοθεσία πρόβαλαν την αναγκαιότητα να εξυπηρετηθούν από τη δημόσια διοίκηση. Να, ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από αίτηση: «*Επειδή λόγω της μη ονομασίας της οδού αυτής αντιμετωπίζουμε μεγάλες δυσκολίες στην ομαλή διεκπεραίωση της καθημερινής μας ζωής (αλληλογραφία, Ο.Τ.Ε, κ.λπ) σας παρακαλούμε να ενεργήσετε να δοθεί όνομα στην οδό αυτή*»⁵⁰.

Οι ονοματοδετούμενες οδοί ανήκουν

47. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 24(1.10.1975).

48. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, ό.π.

49. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας,

ό.π.

50. Αίτηση κατοίκων ανωνύμου οδού συνοικισμού Φίλιππα-Μπάλλα προς το δήμο Πρέβεζας (9.6.1978).

σε περιοχές, που οργανώνονται οικιστικά στη δεκαετία του '70. Έτσι αιτήσεις γίνονταν από συνοικίες δυτικά της λεωφόρου Ειρήνης και κυρίως από την καινούργια συνοικία, που σχηματίσθηκε στα τέλη του '70, τα Καμαρινιώτικα-Νεάπολη. Σημειώνουμε τα ονόματα, που δόθηκαν: α. Οδός Κασσώπης⁵¹ ονομάσθηκε μία πάροδος της λεωφόρου Ειρήνης, τιμώντας την πρωτεύουσα του βασιλιά Πύρρου, που βρίσκεται στο νομό Πρέβεζας. β. Οδός Αμβρακίας⁵² σε νεοανοιχθέντα δρόμο, που συνέδεε τη λεωφόρο Ειρήνης με την οδό Παναγή Τσαλδάρη, προς τιμή της αρχαίας πόλης Αμβρακίας. γ. Θ. Χαβίνη⁵³ σε κεντρική οδό της νέας συνοικίας Καμαρινιώτικα-Νεάπολη, για να τιμηθεί ο στρατηγός απελευθερωτής και ο βουλευτής-υπουργός. δ. Οδός γιατρού Γερογιάννη σε ένδειξη τιμής του Πρεβεζάνου γιατρού, που «ήταν ένας διακεκριμένος άνθρωπος και επιστήμων. Ήταν διδάκτωρ της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Βιέννης από όπου απεφοίτησε το έτος 1890 περίπου, είχε εκλεγεί βουλευτής με το κόμμα των Φιλελευθέρων στο οποίο και ανήκε. Επί δεκαετηρίδες μέχρι του θανάτου του προσέφερε τις ιατρικές και άλλες εξυπηρετήσεις στους συμπολίτες του αφιλοκερδώς»⁵⁴. ε. Οδός Ιωάννου Μανοπούλου στη νέα συνοικία πάλι. Ο τιμώμενος γεννήθηκε στην Πρέβεζα το 1899, «σπούδασε φιλολογία και υπηρέτησε στον Ελληνικό Στρατό ως Έφεδρος αξ/κός σε όλους τους πολέμους και τραυματίσθηκε στο Τσαγκά-

ρειο ποταμό κατά τη μάχη του Καλεγκρότο το έτος 1921 στο Μικρασιατικό πόλεμο. Η πολιτεία και ζωή του ως καθηγητού και Γυμνασιάρχη υπήρξε άγιοη, όπως ειδικότερα κατά την περίοδο της μαύρης κατοχής. Ίδρυσε το έτος 1924 μαζί με τον αείμνηστο Ευκλείδη Τσακαλώτο το Προσκοπικό Σώμα Πρεβέζης. Ως Γυμνασιάρχης Πρεβέζης έχει αφήσει εποχή στους συμπολίτες για την ανωτερότητα, το ήθος, την επιστημονική του κατάρτιση και την προσήλωσή του στα Εθνικά Ιδεώδη»⁵⁵.

Ονοματοδεσίες έγιναν επίσης και έξω από την πόλη, έξω από την τάφρο, όπου δημιουργήθηκαν νέοι οικισμοί και κυρίως στον οικισμό των Συρρακιωτών, τον Ελαιώνα-Βλάχικα. Εδώ υπήρχε ομοιογενής οικισμός με συνδετικό κρίκο την καταγωγή και γι' αυτό εκδηλώθηκε οργανωμένη προσπάθεια για την ονοματοδέτηση από την πλευρά του Αγροτικού Συλλόγου Συρρακιωτών, ο οποίος ανέλαβε την πρωτοβουλία αυτή, επειδή αντιμετώπιζε ο οικισμός προβλήματα στην επικοινωνία του με την πόλη, αλλά και για να τιμήσει ονόματα συμπατριωτών, που «είναι από τους ευεργέτες προς την κοινότητα Συρράκου και διακεκριμένα πρόσωπα εις το πάνθεον της Ελληνικής Ιστορίας, οι δε δρόμοι όπου προτείνονται τα ονόματά των, κατοικούνται καθ' ολοκληρίαν από Συρρακιώτες και δημότες Πρεβέζης»⁵⁶.

Το δημοτικό συμβούλιο αποδέχθηκε την εισήγηση του Συλλόγου και ονοματοδέτησε ως εξής τις οδούς: α. Οδός

51. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 19(28.9.1981).

52. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 8(2.6.1982).

53. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 22(13.8.1975).

54. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας ό.π, 8(2.6.1982).

55. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας 9(14.6.1978).

56. Αγροτικός Σύλλογος Συρρακιωτών Πρέβεζας, πράξη 7.10.1978.

Μπαλταντζή⁵⁷ από οικίας Ευαγγέλου μέχρι Νοσοκομείου β. Οδός Γεωργίου Μπούντα⁵⁸ από οικίας Ηλίας Βοντίτσου προς οικία Γεωργ. Κουτσοκώστα γ. Οδός Γεωργίου Ζαλοκώστα⁵⁹, από οικίας Κων/νου Μπέλλου προς Κων/νου Πουλιάνου. δ. Οδός Συρράκου⁶⁰, από σχολείο Ελαιώνα προς εργοστάσιο ε. Οδός Γεωργίου Γιαννιώτη⁶¹, η οδός απέναντι από τη Μηχανική Καλλιέργεια. στ. Οδός Κων/νου Πάλιου⁶², από οικίας Δημητρίου Μπέλλου μέχρι της οικίας Θεοδώρου Νικολαΐδου.

Οι Συρρακιώτες της Πρέβεζας λοιπόν στη φάση της οργάνωσής τους σε οικισμό επέβαλαν την ονοματοδότηση των οδών

τους με ονόματα συμπατριωτών, που κύριο γνώρισμά τους ήταν η αγάπη προς τη γεννέτειρα και η έκφραση αυτής με έργα και κληροδοτήματα. Επιπλέον οι περισσότεροι απ' αυτούς συνδέθηκαν και με την Πρέβεζα, είτε γιατί έμειναν στην Πρέβεζα για κάποιο διάστημα είτε γιατί τα κληροδοτήματα, που άφησαν στο Συρράκο, ήταν στη Πρέβεζα.

3. Οι ονομασίες των οδών στην Πρέβεζα σήμερα.

Οι οδοί στην Πρέβεζα σήμερα, που είναι ονομαδοτημένες, είναι 96 και απ' αυτές οι

57. «Ο Μπαλταντζής γεννήθηκε στο Συρράκο, ταξίδεψε στην Αίγυπτο και τη Ρωσία, όπου και απέκτησε σημαντική περιουσία. Γυρίζοντας στην Ελλάδα και ακολουθώντας το παράδειγμα των Μεγάλων Ηπειρωτών ευεργετών, άφησε μεγάλα ποσά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Από τους τόκους κεφαλαίων παίρνουν υποτροφίες σήμερα πενήντα (50) περίπου νέοι από το Συρράκο «Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 20 (3.11.1978).

58. «Ο Μπούντας γεννήθηκε και πέθανε στο Παρίσι το 1906. Βαθύτατα πνευματικός άνθρωπος δημιούργησε Βυζαντινή βασική βιβλιοθήκη, μοναδική στο είδος της, από δεκάδες χιλιάδες τόμους, την οποία δώρισε στην Αποστολική Διακονία της Ελλάδος. Σ' αντάλλαγμα αυτής της μεγάλης δωρεάς η Εκκλησία της Ελλάδος ανέλαβε την υποχρέωση να σπουδάζει ένα νέο ή μία νέα από το Συρράκο στο Πανεπιστήμιο Αθηνών» Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, ό.π..

59. «Ο Γ. Ζαλοκώστας γεννήθηκε στο Συρράκο το 1805 και πέθανε το 1858. Οι συνεχείς πιέσεις της Αλμπασάδικης τυρρανίας και η δήμευση της περιουσίας της οικογενείας του, ανάγκασαν τον πατέρα του να φύγει με τον Γεώργιο και τον αδερφό του στην Ιταλία. Με την κήρυξη της Επανάστασης του 1821 ο πατέρας Ζαλοκώστας και δύο του παιδιά γύρισαν στην αγωνιζόμενη πατρίδα και έλαβαν μέρος στην άμυνα του πολιορκημένου Μεσολογγίου και την ηρωική του έξοδο» Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, ό.π.

60. Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, ό.π.

61. «Ο Γεώργιος Γιαννιώτης γεννήθηκε στο Συρράκο της Ηπείρου. Ξενιτεύθηκε στη Γαλλία αποκτώντας με την σκληρή και τίμια εργασία του μεγάλη περιουσία. Γνωρίζοντας τις δύσκολες συνθήκες ζωής των συμπατριωτών του στο ορεινό χωριό τους, διέθεσε 1.000 Ναπολέονια της εποχής για μορφωτικούς σκοπούς. Με τα χρήματα αυτά η κοινότητα Συρράκου αγόρασε το 1898 ένα μεγάλο μέρος του Ακτίου. Από τα έσοδα της ακίνητης αυτής περιουσίας λειτουργεί στο Σιράκο από το 1922 οικότροφείο για τα Σιρακιωτόπουλα των ποιμενικών οικογενειών, που το χειμώνα μετακινούνται προς τους κάμπους της Πρέβεζας. Μ' αυτό τον τρόπο βοήθησε στη μόρφωση των συμπατριωτών του, γνωρίζοντας τη δίγα τους για **μάθηση**». Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, 3(20.2.1980).

62. «Γεννήθηκε στο Συρράκο Ιωαννίνων, εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα και ασχολήθηκε με το εμπόριο. Η ευστροφία του και το εμπορικό δαιμόνιο του Ηπειρώτη του επέφεραν μεγάλη περιουσία. Δεν ξέχασε ποτέ την πατρίδα του και επειδή δεν ήταν δυνατόν να ζήσει κοντά της την έφερε κοντά του διαφορετικά. Διέδωσε 3000 Κολωνάτα της εποχής για την κατασκευή υδραγωγείου και δικτύου υδρεύσεως 12 χιλιομέτρων. Το 1876 κατασκευάστηκε υδραγωγείο και πάρα πολλές βρύσεις διεσπαρμένες σε όλη την έκταση του χωριού γνωστές για την τεχνική της κατασκευής τους». Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Πρέβεζας, ό.π.

είκοσι έξι (26) βρίσκονται στον ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΠΥΡΗΝΑ και συντίθενται ως εξής: 14 φέρουν ονόματα προσώπων που είναι Πρεβεζάνοι ή συνδέθηκαν με την Πρέβεζα (21ης Οκτωβρίου, Κ. Καρυωτάκη, Θεοφάνους, Παρδαναγωγείου, Χ. Κοντού, Κ. Κονεμένου, Ι. Καλού, Νικλάμπα, Τσακαλώτου, Β. Μπάλκου, Μπαχούμη, Κολοβού, Σαπουτζάκη, Λ. Βύρωνα). Τα περισσότερα πρόσωπα τιμήθηκαν για την πνευματική τους και κοινωνική προσφορά στην Πρέβεζα, εκτός από τον Σαπουτζάκη, που ήταν ο επικεφαλής του στρατού, που απελευθέρωσε την Πρέβεζα. Στον κεντρικό πυρήνα η πόλη συγκέντρωσε όλα εκείνα τα πρόσωπα, που την έκαναν να επαίρεται. Πάντως οι βασικές αρτηρίες του κεντρικού πυρήνα καταλαμβάνονται από πολιτικά πρόσωπα, που συνδέθηκαν με σταθμούς της ιστορίας μας ή με ημερομηνίες και πρόσωπα σύμβολα κάποιων εποχών. Τέτοια πρόσωπα είναι ο Ελευθέριος Βενιζέλος, που δεσπάζει στην παραλία, ο Παναγής Τσαλδάρης, που διασχίζει την πόλη και αποτελεί την βασική αρτηρία εξόδου από την πόλη, ο Γυμνασιάρχης Χρήστος Κοντός, που διασχίζει κάθετα την πόλη και η Εθνική Αντίσταση, σύμβολο μιας εποχής, που κυριαρχεί στην κεντρική αγορά. Οι δύο άλλες πλευρές του κεντρικού πυρήνα δόθηκαν στον Κ.Γ. Καρυωτάκη και στην ημέρα απελευθέρωσης από τους Τούρκους, την 21η Οκτωβρίου. Αυτές οι έξι οδοί υπερσχύουν στον κεντρικό πυρήνα. Διεκπεραιώνουν την περισσότερη κίνηση και φυσιολογικά σηκώνουν το βάρος της εικόνας, που η πόλη θέλει να παρουσιάσει προς τα έξω. Οι οδοί, που φέρουν τα ονόματα των πνευματικών προσώπων είναι σε υποδεέστερη θέση στην ιεραρχία των οδών, εκτός της οδού Θεοφάνους, που συνδέει, τέμνοντας κάθετα, τη λεωφόρο Βενιζέλου και τις οδούς Εθνικής

Αντίστασης και 21ης Οκτωβρίου. Οι άλλοι οδοί κατά κανόνα είναι μικρές. Θα μπορούσε κανείς να αντιτάξει τη προνομιακή μεταχείριση του Καρυωτάκη. Αυτό όμως δε σχετίζεται τόσο με αυτή καθ' εαυτή την ιδιότητα του Καρυωτάκη και την ποιητική του αξία όσο με το τραγικό του τέλος και τα αισθήματα ενοχής της πόλης για τη μεταχείριση, που επιφύλαξε στον ποιητή για πενήντα περίπου χρόνια. Τέλος άλλα ονόματα, που δόθηκαν σε οδούς του κεντρικού πυρήνα, αφορούν τόπους και γεγονότα της παλαιότερης και πρόσφατης ιστορίας μας (Μυκάλης, Ναυαρίνου, Κυδωνίων, Ανδριανουπόλεως, Γρηγορίου Ε,Π. Δαγκλή, Δαρδανελλίων, Ιωνίας), αλλά και άλλα πρόσωπα (Βαλαωρίτου, Γλάδστωνος). Να σημειωθεί εξάλλου, ότι ο κεντρικός πυρήνας με τις 26 ονοματοθετημένες οδούς καλύπτει ποσοστό 27,08%.

Αν κατατάξουμε τα ονόματα κατά ιστορική περίοδο και ιδιότητα θα διαπιστώσουμε τα παρακάτω: 1. Από τα 96 ονόματα τα 13 καλύπτουν την Αρχαία Ελλάδα και είναι: Σαλαμίνας, Μυκάλης, Κασσώπης, Δωδώνης, Προμηθέα, Χαονίας, Ατινάνων, Ασκληπιού, Σωκράτους, Αμβρακίας, Νικόπολης, Δαιδάλου, Μουσών. Από αυτά τα ονόματα τα 6 αφορούν πόλεις και λαούς της περιοχής (Κασσώπης, Δωδώνης, Χαονίας, Ατινάνων, Αμβρακίας, Νικόπολης), ενώ μόνο ένα ανήκει σε οδό του κεντρικού πυρήνα (Μυκάλης). Οι σπουδαιότερες από αυτές στην ιεράρχηση των οδών της πόλης είναι η Νικόπολης, που διασχίζει τη συνοικία των προσφύγων, την Κοκκινιά, και είναι φαρδύς δρόμος, που συνδέει την πύλη του Προφήτη Ηλία, όπου καταλήγει η Εθνική οδός Πρέβεζας-Ηγουμενίτσας, με την παραλία, μέσω του κάστρου του αγίου Γεωργίου.

Εξίσου σημαντική είναι και η οδός Α-

τινάνων, που ανακουφίζει την πόλη, καθώς διευκολύνει να παρακάμπτονται οι κεντρικοί οδοί, στην επικοινωνία της κεντρικής πύλης με το εσωτερικό του Αμβρακικού κόλπου (Μαργαρώνα, Άγιος Θωμάς, Νιοχώρι). Η οδός αυτή διασχίζει μία από τις πιο υποβαθμισμένες συνοικίες της πόλης και είναι ενδιαφέρουσα η παρετυμολογία της λέξης Ατινάνων, που συνδέθηκε με το μελανό χρώμα των κατοίκων και έφτασε να ταυτίζεται στη λαϊκή φαντασία η οδός Ατινάνων, με την οδό Αθιγγάνων.

2. Είκοσι έξι ονόματα ανήκουν στην περίοδο της Τουρκοκρατίας και των αγώνων, που έκανε ο ελληνικός λαός για την ελευθερία του. Τα ονόματα αυτά καλύπτουν το 27,08% και είναι: Ναυαρίνου, Γρηγορίου Ε, Νικλάμπα, Σαπουντζάκη, Μπιζανίου, Ανδρούτσου, Κανάρη, Νικηταρά, Ζαλόγγου, Ζαχαριά, Σαφάκα, Γραβιάς, Τσαρλαμπά, Ι. Καραβέλα, Μ. Μπότσαρη, Λ. Τζαβέλλα, Κουγκίου, Μεσολογγίου, Αρκαδίου, Ρηνιάσσης, Δράκου, Πάργης, Δημουλά, Δ. Δούλη, Σπηλιάδου, 21ης Οκτωβρίου. Από αυτές στον κεντρικό πυρήνα βρίσκονται 4 οδοί. Από τις άλλες σημαντικότερες είναι η οδός Μπιζανίου, που συνδέει το ανατολικό με το δυτικό τμήμα της λεωφόρου Ειρήνης και ταυτόχρονα αποτελεί το δεύτερο σε σπουδαιότητα εμπορικό δρόμο της πόλης και η οδός Σπηλιάδου, που εφάπτεται της κεντρικής πλατείας Ο. Ανδρούτσου και εκτείνεται κατά μήκος της θάλασσας. Είναι η οδός, που διοχετεύει όλη την κίνηση της παραλίας και του κεντρικού πυρήνα προς το εσωτερικό του Αμβρακικού κόλπου. Η οδός αυτή αποκτούσε σπουδαιότητα τους καλοκαιρινούς μήνες, αφού εκεί γινόταν παλαιότερα η παραδοσιακή καλοκαιρινή βόλτα και υπήρχαν προς το εσωτερικό της πόλης καφενεία-υψισταριές. Σήμερα ο δρόμος φιλοξενεί, στον εσωτερικό

του χώρο, τα φεστιβάλ των πολιτικών νεολαίων, το λούνα πάρκ και τη γιορτή Σαρδέλλας του Πνευματικού Κέντρου της πόλης, που έχει εξελιχθεί σε κορυφαίο λαϊκό γεγονός του καλοκαιριού. Ο χώρος αυτός οριοθετείται από τη οδό Σπηλιάδου, έναν από τους απελευθερωτές αξιωματικούς της Πρέβεζας και την Πλατεία Ανδρούτσου. Δύο ήρωες του παρελθόντος φιλοξενούν την καλοκαιρινή γυχαγωγία της πόλης.

3. Μικρασιατική καταστροφή - Χαμένες Πατρίδες. Η περίοδος αυτή εκπροσωπείται με 8 οδούς (Ανδριανουπόλεως, Δαρδανελλίων, Εφέσσου, Ιωνίας, Κυδωνίων, Μαιάνδρου, Ραιδεστού, Προύσσης). Από αυτές τις οδούς οι 4 βρίσκονται στον κεντρικό πυρήνα. Καμία από αυτές δεν κατέχει σημαντική θέση στην ιεραρχία των οδών.

4. Πόλεμος 1949- Εθνική Αντίσταση- Εμφύλιος πόλεμος. Αντιπροσωπεύεται με έξι οδούς (Νίκης, Χειμάρρας, Εθνικής Αντίστασης, Ν. Ζέρβα, Χρ. Κοντού, Αθανασιάδου).

5. Μεταπολεμική ιστορία με δύο οδούς (Κύπρου, Ν. Μανδηλαρά). Τελευταία δόθηκε και το όνομα του Γρ. Λαμπράκη.

6. Πολιτικοί. Εκπροσωπούνται με 5 οδούς (Ε. Βενιζέλου, Π. Τσαλδάρη, Π. Δαγκλή, Κλεμανσώ, Γλάδστωνος, Σάνδριτς). Οι δύο πρώτες είναι και από τις σημαντικότερες οδούς στην Πρέβεζα και φέρουν τα ονόματα των αρχηγών των βασικών κομματικών σχηματισμών της προπολεμικής περιόδου. 6. Ποιητές Αντιπροσωπεύονται με 4 οδούς (Α. Βαλαωρίτου, Κ. Παλαμά, Κ. Καρυωτάκη, Α. Σικελιανού), από τις οποίες οι δύο βρίσκονται στον κεντρικό πυρήνα (Καρυωτάκη, Βαλαωρίτου). 7. Πρόσωπα και τόποι σχετιζόμενα με την Πρέβεζα. Εκπροσωπούνται με 31 οδούς (Περδικάρη, Β. Μπάλκου, Δ. Μπάλκου, Χρ. Ρίζου, Κο-

σμά, Τσιντώση, Ι. Βέμη, Δ. Κρόκου, Θ. Χαβίνη, Γ. Γερογιάννη, Ι. Μανοπούλου, Καραμάνη, Θεοφάνους, Παρδεναγωγείου, Κ. Κονεμένου, Ι. Καλού, Νικλάμπα, Τσακαλώτου. Μπαχούμη, Κολοβού, Σαπουντζάκη, Σπηλιάδου, Καραβέλα, Δ. Δούλη, Τσαρλαμπά, Χρ. Κοντού, 21ης Οκτωβρίου, Λ. Βύρωνα, Νικόπολης, Αγ. Γεωργίου, Πρ. Ηλία). Οι οδοί αυτοί αντιπροσωπεύουν το 32,29%, που είναι και το μεγαλύτερο ποσοστό.

Καταλήγοντας θα μπορούσαμε να κάνουμε τις εξής επισημάνσεις: α. Η ονοματοθεσία έχει γίνει πεδίο έντονων αντιπαράδεσεων στις κρίσιμες ιστορικές περιόδους. β. Οι οδοί της πόλης μετατρέπονται σε βασικό χώρο πρόσληψης της ιδεολογίας, που

επιβάλλουν κυβερνήσεις και καθεστώτα. Μέσω της ονοματοθεσίας τα δημοτικά συμβούλια διαδηλώνουν την προσήλωσή τους στο καθεστώς ή την κυβέρνηση. γ. Στην Πρέβεζα ο κύριος χώρος σύγκρουσης και συνεχόμενων αλλαγών των ονομάτων είναι ο κεντρικός πυρήνας, επειδή κατέχει κυρίαρχη θέση στην πόλη λόγω του λιμανιού, που αποτελούσε ως και τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια τον κύριο οικονομικό πνεύμονα της πόλης. δ. Από τη μεταπολίτευση και μετά επεκτάθηκε η πόλη δυτικά και αυτό αναβάθμισε άλλες οδούς, που μετατράπηκαν σε φορείς της ιδεολογίας του δημοτικού συμβουλίου. Η κυριότερη είναι η λεωφόρος Ειρήνης.

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ
ΣΤΑ Πρεβεζάνικα
Χρονικά

